https://doi.org/10.36719/2706-6185/45/240-242

Şahin Rəhimov
Bakı Biznes Universiteti
magistrant
https://orcid.org/0009-0009-7481-5927
shahinrah13@gmail.com

Sığortanın yaranma tarixi və iqtisadi mahiyyəti

Xülasə

Məqalədə sığortanın tarixi və iqtisadi mahiyyəti haqqında ümumi məlumat verilir. Sığortanın mənşəyini Babil və Çin kimi qədim sivilizasiyalara qədər axtarmaqla başlayır, burada risklərin idarə edilməsinin ilk formaları tacirlər arasında yaranıb. Bu təcrübələr orta əsrlər Avropasında risklərə qarşı maliyyə dəstəyi təklif edən gildiyalar və qarşılıqlı yardım cəmiyyətləri ilə daha strukturlaşdırılmış sistemlərə çevrildi.

Sığortanın iqtisadi təbiəti risklərin idarə edilməsi və azaldılması ətrafında fırlanan kimi təsvir edilir. Sığorta şirkətləri müxtəlif riskləri qiymətləndirir və fərdlərə və müəssisələrə siyasət təklif edir, sığortalıların qəzalar, təbii fəlakətlər və ya sağlamlıq problemləri ilə bağlı itkilərini kompensasiya edə biləcək fondlar yaratmaq üçün mükafatları birləşdirirlər. Bu funksiya təkcə fərdləri və müəssisələri maliyyə çətinliklərindən qorumur, həm də qeyri-müəyyənliklər qarşısında investisiya, innovasiya və dayanıqlılığa imkan verməklə iqtisadi sabitliyi dəstəkləyir.

Ümumilikdə, məqalədə sığortanın qədim risklərin bölüşdürülməsi təcrübəsindən müasir iqtisadiyyatların kritik komponentinə çevrilərək iqtisadi fəaliyyəti asanlaşdıraraq və həm fərdi, həm də cəmiyyət səviyyəsində maliyyə təhlükəsizliyini necə təmin etdiyi vurğulanır.

Açar sözlər: *sığorta, tarix, iqtisadi mahiyyət, risk, iqtisadi sabitlik*

Shahin Rahimov
Baku Business University
Master student
https://orcid.org/0009-0009-7481-5927
shahinrah13@gmail.com

History and Economic Nature of Insurance

Abstract

The article provides an overview of the history and economic nature of insurance. It begins by tracing the origins of insurance back to ancient civilizations like Babylon and China, where early forms of risk management emerged among merchants. These practices evolved into more structured systems during medieval Europe, with guilds and mutual aid societies offering financial support against risks.

The economic nature of insurance is described as revolving around risk management and mitigation. Insurance companies assess various risks and offer policies to individuals and businesses, pooling premiums to create funds that can compensate policyholders for losses due to accidents, natural disasters, or health issues. This function not only protects individuals and businesses from financial hardship but also supports economic stability by enabling investment, innovation, and resilience in the face of uncertainties.

Overall, the article emphasizes how insurance has progressed from ancient risk-sharing practices to become a critical component of modern economies, facilitating economic activity and providing financial security on both individual and societal levels.

Keywords: *insurance, history. economic nature, risk, economic stability*

Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

Giriş

Sığorta tacirlərin ticarət ekspedisiyaları zamanı mallarını itkilərdən qorumaq yollarını axtardıqları Babil və Çin kimi qədim sivilizasiyalara qədər uzanan uzun bir tarixə malikdir. Bu erkən təcrübələr zaman keçdikcə təkamül etdi, ehtiyac anlarında üzvlərə maliyyə yardımı göstərən gildiyaların və qarşılıqlı yardım cəmiyyətlərinin yaradılması ilə orta əsrlər Avropasında daha rəsmiləşdi. Sığortanın təkamülü 17-ci əsrdə, xüsusən də ilk yanğın sığorta şirkətlərinin yaradılmasına təkan verən 1666-cı ildə Böyük London yanğını kimi hadisələrdən sonra əhəmiyyətli inkişaflarla davam etdi. Bu şirkətlər sığortanın həyat, sağlamlıq və məsuliyyətin əhatə dairəsi kimi digər sahələrə genişlənməsi üçün zəmin yaradaraq, əmlak sahiblərinə yanğınla bağlı itkilərə görə kompensasiya verən rəsmiləşdirilmiş siyasətlər tətbiq etdilər (Abraham, 2015).

Tədqiqat

Sığortanın iqtisadi mahiyyəti risklərin idarə edilməsi və azaldılması konsepsiyası ətrafında fırlanır. Sığorta şirkətləri qəzalar, təbii fəlakətlər və sağlamlıq problemləri kimi müxtəlif hadisələrlə bağlı riskləri qiymətləndirirlər. Onlar fərdlərə və müəssisələrə siyasət təklif edir, sığortalılardan sığorta haqlarını birləşdirərək zərər çəkənləri kompensasiya etmək üçün istifadə oluna biləcək bir fond yaradır (Breitenbach, Kimball, 2003).

Tənzimləmə və nəzarət ödəmə qabiliyyətini, istehlakçıların müdafiəsini və ədalətli bazar təcrübələrini qorumaq üçün sığorta sənayesinin mühüm aspektləridir. Tənzimləyici çərçivələr qlobal miqyasda dəyişir, lakin ümumilikdə sığorta bazarlarının sabitliyini və etibarlılığını dəstəkləmək məqsədi daşıyır (Grace, Robert, 2018; Derrig).

Texnoloji irəliləyişlər rəqəmsal platformalar, telematika və süni intellekt kimi yenilikləri təqdim edərək sığorta mənzərəsini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirdi. Bu texnologiyalar əməliyyatları sadələşdirir, müştəri təcrübələrini artırır və risklərin qiymətləndirilməsi və idarəetmə proseslərini təkmilləşdirir (Hanks, and Richard, 2020; Browne, Klein).

İrəliyə baxsaq, sığorta iqlim dəyişikliyi riskləri, kibertəhlükəsizlik təhdidləri və demoqrafik dəyişikliklər kimi davamlı problemlərlə üzləşir. Gələcək tendensiyalar sığorta məhsullarını fərdiləşdirmək və yaranan riskləri daha effektiv həll etmək üçün böyük məlumat analitikasının inteqrasiyasını əhatə edə bilər (Kunreuther, and Michel-Kerjan, 2018).

Müasir iqtisadiyyatlarda sığorta sabitliyin təmin edilməsində və iqtisadi fəaliyyətin asanlaşdırılmasında mühüm rol oynayır. O, bizneslərə maliyyə riskini azaltmaqla işləməyə imkan verir, investisiya və innovasiyaları həvəsləndirir. Sığorta həm də fərdlərə və təşkilatlara gözlənilməz hadisələrdən qurtulmağa kömək edərək, davamlılığı təşviq edir və beləliklə, ümumi iqtisadi artım və inkişafı dəstəkləyir (Siegelman, 2006).

İqtisadi baxımdan sığorta, fiziki şəxslərdən və ya müəssisələrdən potensial itkilərin maliyyə yükünü sığorta şirkətlərinə ötürməklə riskin idarə edilməsi mexanizmi rolunu oynayır. Sığortalıların böyük bir qrupu üzrə risklərin bu şəkildə birləşdirilməsi maliyyə təsirinin yayılmasına imkan verir və bununla da fərdin və ya təşkilatın maliyyə sabitliyinə ciddi təsir göstərə biləcək fəlakətli itkilər potensialını azaldır. Əslində, sığorta fərdlərə və müəssisələrə gözlənilməz hadisələrlə bağlı maliyyə qeyri-müəyyənliklərini azaltmağa imkan verməklə iqtisadi sabitliyi təşviq edir, beləliklə, investisiya, sahibkarlıq və iqtisadi artımı təşviq edir (Sargent, and Velde, 2012; Cummins).

Konseptual olaraq, sığorta sığortaçının sığortalıya əhatə olunmuş hadisələr nəticəsində dəymiş faktiki maliyyə itkilərini siyasət limitlərinə qədər kompensasiya etməyə razı olduğu təzminat kimi prinsiplər əsasında fəaliyyət göstərir. Bu prinsip sığortanın zərərlərdən mənfəət əldə etmək imkanı verməməsini təmin edir, əksinə, sığortalının sığorta hadisəsi baş verməzdən əvvəl olduğu maliyyə vəziyyətini bərpa etmək məqsədi daşıyır. Sığorta müqavilələri və ya siyasətləri sığortaçılar və sığortalılar arasında münasibətlərin hüquqi əsasını təşkil edir, sığorta şərtlərini, sığorta haqlarını, istisnaları və iddia prosedurlarını əks etdirir. Sığortaçılar ciddi anderraytinq prosesləri vasitəsilə riskləri qiymətləndirir, potensial itkilərin ehtimalı və şiddəti kimi amilləri qiymətləndirir, qəbul edilmiş risk səviyyəsini əks etdirən müvafiq mükafatları müəyyən edirlər (Dionne; Simon).

Nəticə

Sığorta qədim dövrlərdə sadə risklərin bölüşdürülməsi mexanizmlərindən müasir bir-biri ilə əlaqəli dünyada iqtisadi sabitliyin və inkişafın əsasını qoyan mürəkkəb sənayeyə çevrilmişdir. Onun riskləri effektiv idarə etmək və maliyyə təhlükəsizliyini təmin etmək qabiliyyəti sığortanı müasir iqtisadiyyatların əsas komponentinə çevirir. İrəliyə baxsaq, sığortanın gələcəyi inkişaf edən riskləri və istehlakçı ehtiyaclarını effektiv şəkildə həll etmək üçün məlumat analitikasından və fərdiləş-dirilmiş məhsullardan istifadə etməkdədir. Çətinliklərə baxmayaraq, sığorta gözlənilməz hadisə-lərdən qorunmaq və iqtisadi rifahı təşviq etmək kimi əsas məqsədini təcəssüm etdirərək, bir-biri ilə əlaqəli dünyada dayanıqlılığı və inkişafı dəstəkləmək üçün əvəzsiz olaraq qalır. Nəticədə sığorta iqtisadiyyatın ayrılmaz tərkib hissəsi olaraq günümüzdə mühüm rol oynamaqdadır.

Ədəbiyyat

1. Abraham, K. S. (2015). *Insurance Law and Regulation: Cases and Materials*. New York: Foundation Press.
2. Breitenbach, K. S., and Kimball, R. J. (2003). *Insurance: From Babylon to Boston*. Boston: Massachusetts Historical Society.
3. Grace, M. F., and Robert, W. K. (2018). *The Economic Impact of Insurance*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Hanks, C. C., and Richard, W. G. (2020). *Insurtech: Revolutionizing Insurance Through Technology*. New York: Palgrave Macmillan.
5. Kunreuther, H., and Michel-Kerjan, E. (2018). *Climate Change and Insurance: Challenges and Opportunities*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Siegelman, P. (2006). *Regulating Insurance: The Taming of an Industry*. New York: Vintage Books.
7. Sargent, T. J., and Velde, F. (2012). *The Big Fire of London and the Rise of Insurance: A Historical Perspective*. Journal of Economic History 72, no. 2.
8. Browne, M. J., and Klein, R. W. (n.d.). The behavioral economics of insurance. In The economics of risk and insurance.
9. Cummins, J. D. (n.d.). A history of insurance. *In The handbook of insurance*.
10. Derrig, R. A. (n.d.). Economics of insurance markets. *In Handbook of insurance economics*.
11. Dionne, G. (n.d.). The economics of insurance. *In Foundations of insurance economics*.
12. Simon, E. D. (n.d.). The origins of insurance. *In Historical perspectives on insurance*.

Daxil oldu: 24.11.2024
Qəbul edildi: 02.03.2025